

AS LTKH Diagnostikakliinik		PAT P05-J05 Patoloogiaosakonna proovimaterjali kogumise käsiraamat				Vs 2
Koostanud:	Kadri Pille	Kooskõlastanud:	Natalia Lapidus	Kinnitanud: Kehtib alates:	Natalia Lapidus 20.03.2018	Lk: 1/24

SISUKORD

1. Proovide vastuvõtu ajad ja kohad

2. Uuringute tellimine

2.1 Uuringut tellimine saatekirjal

2.2 Uuringute tellimine elektrooniliselt

2.3 Lisauuringute tellimine

3. Patsiendi identifitseerimine ja proovinõude markeerimine

3.1 Patsiendi identifitseerimine

3.2 Proovinõude markeerimine

4. Günekoloogiliste materjalide võtmise nõuded ja transport

4.1. Fikseeritud günekotsütoloogiline proov (PAP test)

4.2. Tsütoloogiaharjaga võetud proov tupest, häbemelt, emakakaelast

4.3. Peennõelabiopstaadid erinevate günekoloogiliste organite tsüstidest

4.4. Tsütoloogiaharjaga võetud proov endomeetriumilt ja pipelle uuring

4.5. Cavum Douglase õõne vedelik

4.6. Rinnanibu eritis

4.7. Rinnanäärme peennõelbiopstaat (FNA)

5. Mittegünekoloogilised materjalid

5.1. Seroosõõnte vedelikud (pleura, kõhuõõne, perikardi)

5.2. Röga

5.3. Uriin

5.4. Ninaeritised

5.5. Bronhiaspiraadid

5.6. Bronhoskoopia ajal tsütoloogiaharjaga võetud proovid

5.7. Sünoviaalvedelik

5.8. Peennõelabiopstaat (FNA) erinevatest organitest

5.9. Peennõelabiopstaat (FNA) kilpnäärmest

5.10. Peennõelabiopstaat erinevate organite tsüstidest

AS LTKH Diagnostikakliinik		PAT P05-J05 Patoloogiaosakonna proovimaterjali kogumise käsiraamat				Vs 2
Koostanud:	Kadri Pille	Kooskõlastanud:	Natalia Lapidus	Kinnitanud:	Natalia Lapidus	Lk:
				Kehtib alates:	20.03.2018	2/24

- 5.11. Trahheast tsütoloogiaharjaga võetud uuringumaterjal
5.12. Rakuline materjal silmast, konjuktiivist
5.13. Kõrist tsütoloogiaharjaga võetud uuringumaterjal
5.14. Tsütoloogiaharjaga võetud proovid söögitorust, mao limaskestalt,
5.15. Tsütoloogiline materjal nahast

6. Tsütoloogiline kiiruuring

7. Histoloogiline materjali võtmise nõuded ja transport

7.1. Biopsiad

7.2. Operatsioonimaterjalid

7.3. Operatsiooniaegne kiiruuring

7.4 Lümfisõlme tsütoloogiline ja histoloogiline kompleksuuring lümfoproliferatiivsete haiguste kahtluste korral

1. Proovide vastuvõtu ajad ja kohad

Tsütoloogiliste uuringumaterjalide vastuvõtt Paldiski mnt 68 kab A1 008 Tsütoloogilise materjali vastuvõtt tel 6511482	E-R 8.00-16.00 L,P suletud
Histoloogiliste uuringumaterjalide vastuvõtt Paldiski mnt 68 kab A1 007 Histoloogilise materjali vastuvõtt tel 6511482	E-R 8.00-16.00 L,P suletud

2. Uuringute tellimine

2.1. Uuringute tellimine saatekirjale

- Kleepige patsiendi ribakood (ei tohi olla rikutud)
- Ribakoodi puudumisel kirjutada trükitähtedega patsiendi isikuandmed
 - Patsiendi ees- ja perekonnanimi (trükitähtedega)
 - Isikukood

AS LTKH Diagnostikakliinik		PAT P05-J05 Patoloogiaosakonna proovimaterjali kogumise käsiraamat				Vs 2
Koostanud:	Kadri Pille	Kooskõlastanud:	Natalia Lapidus	Kinnitanud:	Natalia Lapidus	Lk:
				Kehtib alates:	20.03.2018	3/24

- Haigusloo number
- Uuringu tellinud arsti nimi ja kood, telefon, raviasutus, osakond
- Materjali võtmise kuupäev
- Materjali päritolu, st kust materjal on võetud
- Kliinilised andmed: diagnoos, olulisemad kliinilised näitajad, saadud ravi, varasemad morfoloogilised uuringud

2.2. Uuringute tellimine elektrooniliselt

- Elektrooniliselt on võimalik analüüse tellida LIISA programmis (Labor.exe)
- Tellimuse täitmise juhend asub veebilehel <http://siseleht.ltkh.ee/index.php?id=63677>

2.3 Lisauuringute tellimine

- Lisauuringute tellimiseks helistada patoloogiaosakonna sekretäridele, et kontrollida uuringumaterjali olemasolu.
- Sekretäridele tuleb öelda patsiendi isikukood ning soovitud lisauuringu tellimus.
- Lisauuringute tellimise vajaduse üle otsustab arst või uuringut teostav patoloog. Patoloog hindab lisatellimuse otstarbekust ja kas uuringumaterjali on piisavalt lisauuringu teostamiseks. Kui lisauuringut ei ole võimalik teostada, siis teavitatakse raviarsti telefoni või e-kirja (välistellijale edastatakse info krüpteeritud) teel.
- Lisauuringud tellib arsti või patoloogi soovil patoloogiaosakonna laborandi abid elektrooniliselt infosüsteemis LIISA või paber kandjal vastavalt kehtestatud korrale.

Histoloogilise uuringu proovimaterjale säilitatakse 7 päeva peale uuringuvastuse

valmimist. Tsütoloogilise uuringu vedelikud säilitatakse maksimaalselt 7 päeva.

Uuritud preparaadiklaase säilitatakse patoloogiaosakonnas 10 aastat ja koeplokke 30 aastat.

3.Patsiendi identifitseerimine ja proovinõude markeerimine

3.1. Patsiendi identifitseerimine

- Patsiendi identifitseerimise eest vastutab proovivõtja
- Küsida patsiendi ees- ja perekonnanimi

AS LTKH Diagnostikakliinik		PAT P05-J05 Patoloogiaosakonna proovimaterjali kogumise käsiraamat				Vs 2
Koostanud:	Kadri Pille	Kooskõlastanud:	Natalia Lapidus	Kinnitanud: Kehtib alates:	Natalia Lapidus 20.03.2018	Lk: 4/24

- Lapse puhul ütleb nime lapsevanem või hooldaja
- Teadvusega, ebaadekvaatsete ja tundmatute patsientide identifitseerimisel jälgida osakondade sisekorda

3.2. Proovinõude markeerimine

- Enne proovimaterjali võtmist markeerida saateanum ribakoodiga
- Ribakoodi puudumisel patsiendi ees- ja perekonnanime ning isikukoodiga/sünniajaga
- Kaanega proovinõudele kleepida ribakood või kirjutada veekindla markeriga patsiendi ees- ja perekonnanimi koos isikukood küljele, mitte kaanele.
- Preparaatide alusklaasile kirjutada hariliku pliiatsiga loetavalt patsiendi ees- ja perekonnanimi ning isikukood/sünniaeg. Ärge keerake saatelehte ümber preparaadi (materjal hävib)!
- Kontrollige materjali kokkulangevust saatekirjal ja proovinõul enne patoloogiaosakonda saatmist.

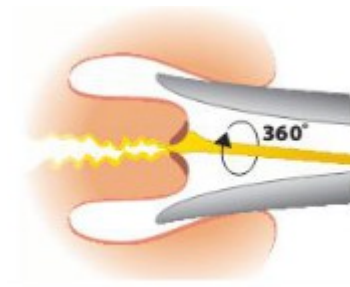
4. Günekoloogiliste materjalide võtmise nõuded ja transport

4.1. Fikseeritud günekotsütoloogiline proov (PAP test)

Proovi võtmine:

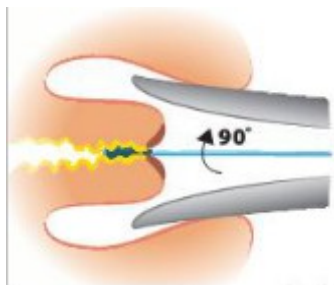
- Uuringu materjal võetakse ekto- ja endotserviksilt. Enne materjali võtmist tuleb eemaldada emakakaelalt limakork (rohke lima raskendab proovi hindamist).
- Soovitav kasutada kahte võtmisvahendit: spaatlit ja endotservikaalset tsütoloogiaharja.
- ✓Spaatliga tõmmatakse 360- kraadise ringja liigutusega üle ektotserviksi (joonis 1)
- ✓Endotservikaalne materjal võetakse kaelakanalist tsütoloogiaharjaga, roteerides harja 90 kraadi ulatuses (Joonis 2).

Joonis 1. Materjali võtmine ektotserviksilt spaatliga

AS LTKH Diagnostikakliinik		PAT P05-J05 Patoloogiaosakonna proovimaterjali kogumise käsiraamat				Vs 2
Koostanud:	Kadri Pille	Kooskõlastanud:	Natalia Lapidus	Kinnitanud:	Natalia Lapidus	Lk:
				Kehtib alates:	20.03.2018	5/24

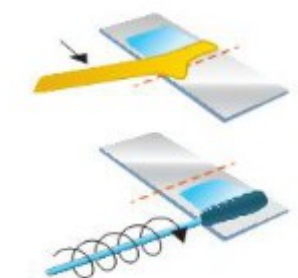
Joonis 2. Materjali võtmine endotserviksilt tsütoharjaga

- Saadud materjalid (ekto- ja endotservikaalne) kantakse üle alusklaasile (joonis 3)
 - Spaatlil olev ektotserviksi materjal tuleb kanda alusklaasi ühele otsale õhukese kihina ühe liigutusega.
 - Tsütoloogiaharjal olev endotserviksi materjal tuleb kanda alusklaasi teisele otsale, roteerides tsütoloogiaharja.
 - Alusklaasi lihvitud servale kirjuta **hariliku pliatsiga trükitähedega** patsiendi perekonna- ja eesnimi ning sünniaeg.

Uuringu materjal alati panna alusklaasiklaasi samale poolele, kus on markeering.

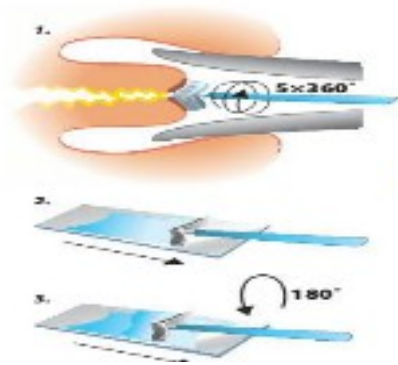
Joonis 3. Materjali kandmine alusklaasile

AS LTKH Diagnostikakliinik		PAT P05-J05 Patoloogiaosakonna proovimaterjali kogumise käsiraamat				Vs 2
Koostanud:	Kadri Pille	Kooskõlastanud:	Natalia Lapidus	Kinnitanud:	Natalia Lapidus	Lk:
				Kehtib alates:	20.03.2018	6/24

•Naise erinevad füsioloogilised seisundid võivad mõjutada PAP testi võtmise tulemust. Näiteks raseduse ajal kipub tsütoloogiaharjaga materjali võtmisel emakakael kergesti veritsema, mis põhjustab mitteadekvaatse materjali saatmise. Sellisel juhul soovitatakse tsütoloogia harja asemel kasutada Cervex-Brush'i (Joonis 4).

Joonis 4. Materjali võtmine kasutades Cervex-Brush'i®

•Kui rakuline materjal on alusklaasile kantud, tuleks preparaat koheselt fikseerida kas 95-96% etanoolis vähemalt 30min või kasutada aerosooli (nt. CytoFix, Heinz Herenz). Pihustada seda 20-30cm kauguselt alusklaasist.

•**Enne fikseerimist ei tohi materjal kuivada!**

•Pärast fikseerimist võta klaas pintsettidega konteinerist välja ja pane õhu kätte kuivama, materjal ülemisel poolel.

Enne laborisse saatmist kontrolli klaasi ja saatelehe vastavust, murra saateleht pooleks (**ära paki**) pane klaas saatelehe vahele ja saada laborisse.

MATERJALI ADEKVAATSUST MÕJUTAVAD

•Menstruaaltsükkel – proov võtta menstruaaltsükli 7.-15. päeval, kui on vähem proovi hindamist segavat verd ja lameepiteeli rakkude tsütolüüsi.

•Põletik – kui naisel on põletik, siis soovitatakse enne ravida ja võtta proov 3 kuud

AS LTKH Diagnostikakliinik		PAT P05-J05 Patoloogiaosakonna proovimaterjali kogumise käsiraamat				Vs 2
Koostanud:	Kadri Pille	Kooskõlastanud:	Natalia Lapidus	Kinnitanud:	Natalia Lapidus	Lk:
				Kehtib alates:	20.03.2018	7/24

pärast ravi lõppu, sest põletikulised elemendid segavad proovi hindamist ning samuti reaktiivsed rakulised muutused võivad anda vale-negatiivse või vale-positiivse tulemuse.

•Atroofia

•Postpartum – soovitatakse PAP test võtta mitte enne kui 3 kuud peale sünnitamist, et vältida vale-negatiivseid või vale-positiivseid tulemusi.

•Emakakaela mehaaniline või keemiline ärritus – soovitatakse mitte võtta proov enne 48h möödumist vaginaalsete medikamentide kasutamist. Vahetult pärast kolposkoopiat ei võeta PAP testi.

•Kiiritus ja kemoterapia– põhjustab erinevaid vale positiivseid rakulisi muutuseid.

Proovi transport ja säilitamine:

Transportida laborisse kinnises karbis toatemperatuuril. Valguse eest kaitstud preparaadid säilivad nädalaid.

Teostamise aeg

Uuringu vastuse väljastamise aeg 12-20tööpäeva.

4.2. Tsütoloogiaharjaga võetud proov tupest, häbemelt

Proovi võtmine:

Proovi võtmiseks kasutada tsütoloogiaharja või spaatlit.

Tupe proovi võtmiseks hõõruda tupe limaskestast tsütoloogiaharjaga, proov võtta tagumisest võlvist. Häbemelt proovi võtmiseks hõõruda lesiooni piirkonda tsütoloogiaharjaga või spaatliga.

Alusklaas markeerida patsiendi perekonna- ja eesnimega ning sünniajaga. Uuringumaterjal asetada alusklaasi samale poole markeeringuga ja määrada laiali.

AS LTKH Diagnostikakliinik		PAT P05-J05 Patoloogiaosakonna proovimaterjali kogumise käsiraamat				Vs 2
Koostanud:	Kadri Pille	Kooskõlastanud:	Natalia Lapidus	Kinnitanud: Kehtib alates:	Natalia Lapidus 20.03.2018	Lk: 8/24

Kui rakuline materjal on alusklaasile kantud, tuleks preparaat koheselt fikseerida 95-96% etanoolis vähemalt 30min. Pärast fikseerimist võta klaas pintsettidega konteinerist välja ja pane õhu kätte kuivama, materjal ülemisel poolel.

Proovi transport ja säilitamine

Transportida laborisse kinnises karbis toatemperatuuril. Valguse eest kaitsud preparaadid säilivad nädalaid.

Teostamise aeg

Uuringu vastuse väljastamise aeg 12-20 tööpäeva.

4.3. Peennõelabioptaadid erinevate günekoloogiliste organite tsüstidest (FNA aspiratsiooniga saadud vedelik) (munasarja tsüstid, rinnanäärme tsüstid ja teiste organite tsüstid)

Proovi võtmine:

Proovi võtmisel kasutada steriilset süstalt. Nõela läbimõõt peab olema vähem kui 0,7mm, pikkusega 3-5 cm. Uuringumaterjali kogus 1-10ml.

Proovi transport ja säilitamine:

Transportida laborisse jahedas 1 tunni jooksul. Kui see ei ole võimalik, siis tuleb proovi säilitada temperatuuril +4..+8°C maksimaalselt 48h.

Teostamise aeg

Uuringu vastuse väljastamise aeg 12-20 tööpäeva.

AS LTKH Diagnostikakliinik		PAT P05-J05 Patoloogiaosakonna proovimaterjali kogumise käsiraamat				Vs 2
Koostanud:	Kadri Pille	Kooskõlastanud:	Natalia Lapidus	Kinnitanud: Kehtib alates:	Natalia Lapidus 20.03.2018	Lk: 9/24

4.4. Tsütoloogiaharjaga võetud proov endomeetriumilt ja pipelle uuring

Proovi võtmine:

Uuringumaterjal võtta tsütoloogiaharja või pipellega endomeetriumilt. Alusklaas markeerida patsiendi perekonna- ja eesnimega ning sünniajaga. Uuringumaterjal asetada alusklaasi samale poole markeeringuga ja määrada laiali. Kui rakuline materjal on alusklaasile kantud, tuleks preparaat koheselt fikseerida 95-96% etanoolis vähemalt 30min. Pärast fikseerimist võta klaas pintsettidega konteinerist välja ja pane õhu kätte kuivama, materjal ülemisel poolel.

Proovi transport ja säilitamine:

Transportida laborisse kinnises karbis toatemperatuuril. Valguse eest kaitsud preparaadid säilivad nädalaid.

Teostamise aeg:

Uuringu vastuse väljastamise aeg 12-20 tööpäeva.

4.5. Cavum Douglase õõne vedelik

Proovi võtmine:

Cavum Douglase õõne vedelik võetakse steriilse süstlaga 1-3ml. Kui Cavum Douglase õõnes väga vähe vedelikku, siis tuleb günekoloogil teha ise äigepreparaat. Selleks alusklaas markeerida patsiendi perekonna- ja eesnimega ning sünniajaga. Uuringumaterjal asetada alusklaasi samale poole markeeringuga ja määrada laiali. Kuivatada õhu käes. Valguse eest

AS LTKH Diagnostikakliinik		PAT P05-J05 Patoloogiaosakonna proovimaterjali kogumise käsiraamat				Vs 2
Koostanud:	Kadri Pille	Kooskõlastanud:	Natalia Lapidus	Kinnitanud: Kehtib alates:	Natalia Lapidus 20.03.2018	Lk: 10/24

Proovi transport ja säilitamine:

Steriilse süstlaga võetud materjal transportida laborisse jahedas. Säilitada temperatuuril 4-8 °C maksimaalselt 48h. Valguse eest kaitsud preparaadid säilivad nädalaid.

Teostamise aeg:

Uuringu vastuse väljastamise aeg 12-20 tööpäeva.

4.6. Rinnanibu eritis

Proovi võtmine:

Rinnanibu eritiste korral kasutatakse eksfoliatiiivset meetodit. Hõlmab endas irdunud rakkude uuringut. Alusklaas markeerida patsiendi perekonna- ja eesnimega ning sünniajaga. Pigistada rinnanibu eritis alusklaasile samale poole markeeringuga ja määrada laiali.

Proovi transport ja säilitamine:

Transportida laborisse kinnises karbis toatemperatuuril. Valguse eest kaitsud preparaadid säilivad nädalaid.

Teostamise aeg:

Uuringu vastuse väljastamise aeg 12-20 tööpäeva. Uuringu materjali diagnostika on keerukas, sest rakud on sageli düstroofilised ja lüüsunud.

AS LTKH Diagnostikakliinik		PAT P05-J05 Patoloogiaosakonna proovimaterjali kogumise käsiraamat				Vs 2
Koostanud:	Kadri Pille	Kooskõlastanud:	Natalia Lapidus	Kinnitanud: Kehtib alates:	Natalia Lapidus 20.03.2018	Lk: 11/24

4.7. Rinnanäärme peennõelbioptaat (FNA)

Proovi võtmine:

Peennõela meetodi korral võetakse uuritav materjal peennõela/steriilse süstla abil negatiivse rõhu all. Meetodit võib kasutada ka siseorganite punktsioonil ultraheli abil. Nõela läbimõõt peab olema vähem kui 0,7 mm, pikkusega 3-5 cm. Alusklaasid peavad olema puhtad, kuivad, läbipaistvad ja rasvavabad. Alusklaasid markeerida patsiendi perekonna- ja eesnimega ning sünniajaga. Uuringumaterjal asetada alusklaasi samale poole markeeringuga ja tõmmati laiali. Kuivatada õhu käes või 95% alkoholis.

Proovi transport ja säilitamine:

Preparaadiklaasid transportida laborisse kinnises karbis toatemperatuuril. Süstlaga võetud materjal transportida laborisse jahedas ja säilitada temperatuuril (4-8 °C) 24 tundi.

Teostamise aeg:

Uuringu vastuse väljastamise aeg 12-20 tööpäeva.

5.1. Seroosõõnte vedelikud (pleura, kõhuõõne, perikardi)

Proovi võtmine:

Uuringumaterjal võetakse aseptika nõuetekohaselt paratsenteesi teel. Tsütoloogiliseks uuringuks saata materjal punkteerimisel viimati saadud vedelikuosast, kus on kõige rohkem rakke. Uuringumaterjal võtta proovitopsi või 50mL katsutisse, kuhu lisada 1-2 tilka hepariini 100 mL seroosõõne vedeliku kohta. Hüüvete vältimiseks proov korralikult segada. Tsütoploki teostamiseks ei ole vaja

AS LTKH Diagnostikakliinik		PAT P05-J05 Patoloogiaosakonna proovimaterjali kogumise käsiraamat				Vs 2
Koostanud:	Kadri Pille	Kooskõlastanud:	Natalia Lapidus	Kinnitanud:	Natalia Lapidus	Lk:
				Kehtib alates:	20.03.2018	12/24

uuringumaterjalile hepariini lisada. Suure koguse korral võetakse materjal kahte katsutisse (võtmise alguses ja lõpus, 10-10ml).

Proovi transport ja säilitamine:

Materjal tuleb koheselt saata tsütoloogialaborisse, et keemilises ja morfoloogilises koostises ei tekiks muutusi. Saatmiseni hoida külmkapis temperatuuril (4-8 °C). Kui koheselt ei ole võimalik proovi laborisse saata, võib proovi säilitada temperatuuril (4-8 °C) 24-48 tundi.

Teostamise aeg:

Uuringu vastuse väljastamise aeg 12-20 tööpäeva.

5.2. Röga

Proovi võtmine:

Uuringuks võtta röga hommikul enne söömist ja pärast hammaste pesemist. Eelnevalt tuleb suud kaks korda loputada keedetud veega. Avada steriilne röga kogumise tops, asetada tops ja kaas lauale nii, et nende seesmine osa ei puutuks millegi vastu. Patsiendil tuleb köhida sügavalt välja (kui röga väljakõhimisega on raskusi, siis kasutada (15% NaCl ja 10% glütseriini aerosoolsegu sissehingamiseks, kuni vallandub köhahoog). Sülg uuritavaks materjaliks ei sobi. Röga kogus peab olema 1-10 ml.

Proovi transport ja säilitamine:

Transportida uuritav materjal kohe laborisse. Kui see ei ole võimalik, võib uuritavat materjali säilitada suletud topsis temperatuuril (4-8 °C) maksimaalselt 12 tundi.

Teostamise aeg:

Uuringu vastuse väljastamise aeg 12-20 tööpäeva.

AS LTKH Diagnostikakliinik		PAT P05-J05 Patoloogiaosakonna proovimaterjali kogumise käsiraamat				Vs 2
Koostanud:	Kadri Pille	Kooskõlastanud:	Natalia Lapidus	Kinnitanud: Kehtib alates:	Natalia Lapidus 20.03.2018	Lk: 13/24

5.3. Uriin

1. Tsütoloogiliseks uuringuks sobib paremini hommikune teine (esmajoa) uriin, aeg kahe urineerimise vahel võiks olla 2 tundi. Soovitav on 2-3 tundi enne uriini andmist juua ca 0,5 liitrit joogivett, sest rohke uriiniga eritub rohkem epiteelirakke .

2. Käed ja välised suguelundid pestakse ilma seepi ja desinfitseerivaid vahendeid kasutamata puhtaks, kuivatatakse paberrätikuga.

3. Imikutel ja väikelastel võib kasutada kogumiseks uriinikotikest. Eelnevalt tuleb lapse välissuguelundite piirkond puhtaks pesta, seejärel kinnitada kotike ja jälgida 10-15 min jooksul uriini kogunemist. Uriin kanda steriilse pipetiga kogumiskotist steriilsesse kogumisnõusse.

Kateeteruriin

Võetakse püsikateetriga patsientidelt. Kateeter suletakse klemmiga 0,5-1 tunniks (või keeratakse kinni uriinikoti kruvi). Kateetri pinda desinfitseeritakse ja punkteeritakse steriilse nõelaga. Võetakse vähemalt 2-3 ml uriini. NB! Infitseerimise ohu tõttu püsikateetrita patsiendi kateteriseerimine ei ole õigustatud (eelistada tuleks põiepunktsiooni). Analüüsiks ei tohi materjali võtta uriinikogumiskotist!

Uriiniproov tuuakse tsütoloogia laborisse hiljemalt ühe tunni jooksul.

Proovi transport ja säilitamine:

Tuua uriiniproov koos saatekirjaga tsütoloogia laborisse hiljemalt ühe tunni jooksul. Kui see pole võimalik, võib proovi säilitada külmikus (4-8 °C) maksimaalselt 2 tundi.

Teostamise aeg:

Uuringu vastuse väljastamise aeg 12-20 tööpäeva.

AS LTKH Diagnostikakliinik		PAT P05-J05 Patoloogiaosakonna proovimaterjali kogumise käsiraamat				Vs 2
Koostanud:	Kadri Pille	Kooskõlastanud:	Natalia Lapidus	Kinnitanud: Kehtib alates:	Natalia Lapidus 20.03.2018	Lk: 14/24

5.4. Ninaeritised

Proovi võtmine:

Materjal võetakse kasutades väikseid kosmeetilisi pulgakesi mittehügrokoopse vatiga, siis ei imendu rakud vati sisse. Materjal võtta alumisest või keskmisest ninakäigust pulgakest kergelt roteerides. Materjal võtta vasakust ja paremast ninasõõrmest eraldi. Oluline on saada küllaldane hulk materjali. Proov tuleb kanda alusklaasile kergelt roteerides, mitte tugevalt hõõrudes (rakud võivad puruneda). Alusklaasid peavad olema märgistatud patsiendi perekonna-ja eesnimega ning sünniajaga, ning fikseeritakse kuivamisel õhu käes.

Proovi transport ja säilitamine:

Preparaadid transportida laborisse kinnises karbis toatemperatuuril. Valguse eest kaitsud preparaadid säilivad nädalaid. Tamponiga võetud materjal säilitada temperatuuril (4-8 °C) 24 tundi ja transportida jahedas.

Teostamise aeg:

Uuringu vastuse väljastamise aeg 12-20 tööpäeva.

5.5. Bronhiaspiraadid

Proovi võtmine:

Bronhoskoobi abil tehakse bronhoalveolaarne lavaaž või selektiivne kahjustatud kopsuosa loputamine 5-10 ml füsioloogilise keedusoola lahusega. Proovivõtmine võib toimuda samaaegselt bronhi- või kopsukoe biopsiatükkide võtmisega. Aspiraadi hulk peab olema vähemalt 5-10ml.

Proovi transport ja säilitamine:

Võimalusel transportida koheselt laborisse. Juhul, kui see ei ole võimalik võib proovi

AS LTKH Diagnostikakliinik		PAT P05-J05 Patoloogiaosakonna proovimaterjali kogumise käsiraamat			Vs 2
Koostanud:	Kadri Pille	Kooskõlastanud:	Natalia Lapidus	Kinnitanud: Kehtib alates:	Natalia Lapidus 20.03.2018
					Lk: 15/24

säilitada säilitada temperatuuril (4-8 °C) 24, maksimaalselt 48h.

Teostamise aeg:

Uuringu vastuse väljastamise aeg 12-20 tööpäeva.

5.6. Bronhoskoopia ajal tsütoloogiaharjaga võetud proovid

Proovi võtmine:

Materjal võetakse tsütoloogiaharjaga bronhoskoobi kaudu. Proovimaterjal määratakse harjaga alusklaasile, mis on märgistatud patsiendi perekonna- ja eesnimega ning sünniajaga. Preparaadiklaasid fikseeritakse kuivamisel õhu käes.

Proovi transport ja säilitamine:

Preparaadiklaasid transportida laborisse kinnises karbis toatemperatuuril. Valguse eest kaitsud preparaadid säilivad nädalaid. Tsütoloogiaharjaga võetud materjali võib säilitada steriilses kogumisnõus temperatuuril (4-8 °C) 24h. Transportida laborisse jahedas.

Teostamise aeg:

Uuringu vastuse väljastamise aeg 12-20 tööpäeva.

5.7. Sünoviaalvedelik

Proovi võtmine:

Liigesevedelik saadakse liigese punkteerimisel või liigese kirurgilisel operatsioonil. Viimasel juhul peaks proovi võtma varakult protseduuri alguses, vähendamaks proovi saastumise riski nt vere või liigeskõhre fragmentidega. Saatekirjale märgitakse, millisest liigesest on proov võetud, punktsiooni kellaaeg ja andmed võimaliku

AS LTKH Diagnostikakliinik		PAT P05-J05 Patoloogiaosakonna proovimaterjali kogumise käsiraamat				Vs 2
Koostanud:	Kadri Pille	Kooskõlastanud:	Natalia Lapidus	Kinnitanud: Kehtib alates:	Natalia Lapidus 20.03.2018	Lk: 16/24

varasema kortikosteroidide liigesesse manustamise kohta.

Proovi transport ja säilitamine:

Kohese uurimisvõimaluse korral (30 minuti jooksul) võib proovimaterjali laborisse saata süstlas. Kui proovi ei saa kohe tsütoloogia laborisse saata, võib uuringumaterjali saata K3EDTA vaakumkatsutis (lilla kork) jahedas. Proov tuleb säilitada temperatuuril (4-8 °C) maksimaalselt 24h

Teostamise aeg:

Uuringu vastuse väljastamise aeg 12-20 tööpäeva.

5.8. Peennõelabioptaat (FNA) erinevatest organitest

Proovi võtmine:

Peennõela meetodi korral võetakse uuritav materjal peennõela/steriilse süstla abil negatiivse rõhu all siseorganite punktsioonil ultraheli abil. Nõela läbimõõt peab olema vähem kui 0,7 mm, pikkusega 3-5 cm. Alusklaasid peavad olema puhtad, kuivad, läbipaistvad ja rasvavabad. Alusklaasid markeerida patsiendi perekonna- ja eesnimega ning sünniajaga. Uuringumaterjal asetada alusklaasi samale poole markeeringuga ja tõmmati laiali. Kuivatada õhu käes või 95% alkoholisis.

Proovi transport ja säilitamine:

Preparaadiklaasid transportida laborisse kinnises karbis toatemperatuuril. Valguse eest kaitsud preparaadid säilivad nädalaid. Süstlaga võetud materjal transportida laborisse jahedas ja säilitada temperatuuril (4-8 °C) 24 tundi.

Teostamise aeg:

Uuringu vastuse väljastamise aeg 12- 20tööpäeva.

AS LTKH Diagnostikakliinik		PAT P05-J05 Patoloogiaosakonna proovimaterjali kogumise käsiraamat				Vs 2
Koostanud:	Kadri Pille	Kooskõlastanud:	Natalia Lapidus	Kinnitanud:	Natalia Lapidus	Lk:
				Kehtib alates:	20.03.2018	17/24

5.9. Peennõelabioptaat (FNA) kilpnäärmeest

Proovi võtmine:

Proovi võtmisel kasutada steriilset süstalt. Nõela läbimõõt peab olema vähem kui 0,7mm, pikkusega 3-5 cm. Alusklaas markeerida patsiendi perekonna- ja eesnimega ning sünniajaga.

Uuringumaterjal asetada alusklaasi samale poole markeeringuga ja tõmmata laiali. Kuivatada õhu käes.

Proovi transport ja säilitamine:

Preparaadiklaasid transportida laborisse kinnises karbis toatemperatuuril. Valguse eest kaitsud preparaadid säilivad nädalaid, mille korral on soovitatav fikatsioon. Steriilise süstlaga võetud materjal transportida jahedas või säilitada temperatuuril (4-8 °C) 24 tundi.

Teostamise aeg:

Uuringu vastuse väljastamise aeg 12-20 tööpäeva.

5.10. Peennõelabioptaat erinevate organite tsüstidest

Proovi võtmine:

Proovi võtmisel kasutada steriilset süstalt. Nõela läbimõõt peab olema vähem kui 0,7mm, pikkusega 3-5 cm. Uuringumaterjali kogus 1-10ml.

Proovi transport ja säilitamine:

Transportida laborisse jahedas 1 tunni jooksul. Kui see ei ole võimalik, siis tuleb proovi säilitada temperatuuril +4..+8°C maksimaalselt 48h.

AS LTKH Diagnostikakliinik		PAT P05-J05 Patoloogiaosakonna proovimaterjali kogumise käsiraamat				Vs 2
Koostanud:	Kadri Pille	Kooskõlastanud:	Natalia Lapidus	Kinnitanud: Kehtib alates:	Natalia Lapidus 20.03.2018	Lk: 18/24

Teostamise aeg

Uuringu vastuse väljastamise aeg 12-20 tööpäeva.

5.11. Trahheast tsütoloogiaharjaga võetud uuringumaterjal

Proovi võtmine:

Proov võetakse bronhoskoobiga või trahhea aspireerimisel steriilse sondiga. Alusklaas markeerida patsiendi perekonna- ja eesnimega ning sünniajaga. Uuringumaterjal asetada alusklaasi samale poole markeeringuga ja tõmmata harjaga laiali. Kuivatada õhu käes.

Proovi transport ja säilitamine:

Preparaadiklaasid transportida laborisse kinnises karbis toatemperatuuril. Valguse eest kaitsud preparaadid säilivad nädalaid. Steriilsesse topsikusse võetud materjal transportida laborisse jahedas või säilitada temperatuuril (4-8 °C).

Teostamise aeg:

Uuringu vastuse väljastamise aeg 12-20 tööpäeva.

5.12. Rakuline materjal silmast, konjuktiivist

Proovi võtmine:

Uuringumaterjal võetakse peenikese steriilse tampooniga. Tampooniga tõmmata üle alalau konjuktiivi, vältides kokkupuudet ripsmete ja nahaga.

Alusklaas markeerida patsiendi perekonna- ja eesnimega ning sünniajaga.

Uuringumaterjal asetada alusklaasi samale poole markeeringuga ja määrada laiali.

Kuivatada õhu käes.

AS LTKH Diagnostikakliinik		PAT P05-J05 Patoloogiaosakonna proovimaterjali kogumise käsiraamat				Vs 2
Koostanud:	Kadri Pille	Kooskõlastanud:	Natalia Lapidus	Kinnitanud: Kehtib alates:	Natalia Lapidus 20.03.2018	Lk: 19/24

Proovi transport ja säilitamine:

Preparaadiklaasid transportida laborisse kinnises karbis toatemperatuuril. Valguse eest kaitsud preparaadid säilivad nädalaid. Steriilse tampooniga võetud materjal saata laborisse jahedas või säilitada (4-8 °C) 24 h.

Teostamise aeg:

Uuringu vastuse väljastamise aeg 12-20 tööpäeva.

5.13 Kõrist tsütoloogiaharjaga võetud uuringumaterjal

Proovi võtmine:

Larüngoskoobi abil hõõruda kõri. Alusklaas markeerida patsiendi perekonna- ja eesnimega ning sünniajaga. Uuringumaterjal asetada alusklaasi samale poole markeeringuga ja määrada laiali. Kuivatada õhu käes.

Proovi transport ja säilitamine:

Preparaadiklaasid transportida laborisse kinnises karbis toatemperatuuril. Valguse eest kaitsud preparaadid säilivad nädalaid. Kui preparaati ei ole võimalik teostada, saata materjal steriilses saateanumas kohe laborisse, või säilitada temperatuuril (4-8 °C) 24 tundi.

Teostamise aeg:

Uuringu vastuse väljastamise aeg 12-20 tööpäeva.

5.14. Tsütoloogiaharjaga võetud proovid söögitorust, mao limaskestalt

Proovi võtmine:

Proov võtta gastroskoobi abil söögitorust, mao limaskestalt. Alusklaas markeerida patsiendi perekonna- ja eesnimega ning sünniajaga. Uuringumaterjal asetada alusklaasi samale poole markeeringuga ja määrada laiali. Kuivatada õhu käes.

AS LTKH Diagnostikakliinik		PAT P05-J05 Patoloogiaosakonna proovimaterjali kogumise käsiraamat			Vs 2
Koostanud:	Kadri Pille	Kooskõlastanud:	Natalia Lapidus	Kinnitanud: Kehtib alates:	Natalia Lapidus 20.03.2018
					Lk: 20/24

Proovi transport ja säilitamine:

Preparaadiklaasid transportida laborisse kinnises karbis toatemperatuuril. Valguse eest kaitstud preparaadid säilivad nädalaid. Kui preparaati ei ole võimalik teostada, saata materjal steriilses saateanumas kohe laborisse, või säilitada temperatuuril (4-8 °C) 24 tundi.

Teostamise aeg:

Uuringu vastuse väljastamise aeg 12-20 tööpäeva.

5.15. Tsütoloogiline materjal nahast

Proovi võtmine:

Proov võtta tsütoloogiaharjaga või puudutada nahalesiooni klaasiga. Alusklaas markeerida patsiendi perekonna- ja eesnimega ning sünniajaga. Uuringumaterjal asetada alusklaasi samale poole markeeringuga ja määrada laiali. Kuivatada õhu käes.

Proovi transport ja säilitamine:

Preparaadiklaasid transportida laborisse kinnises karbis toatemperatuuril. Valguse eest kaitstud preparaadid säilivad nädalaid.

Teostamise aeg:

Uuringu vastuse väljastamise aeg 12-20 tööpäeva.

AS LTKH Diagnostikakliinik		PAT P05-J05 Patoloogiaosakonna proovimaterjali kogumise käsiraamat				Vs 2
Koostanud:	Kadri Pille	Kooskõlastanud:	Natalia Lapidus	Kinnitanud: Kehtib alates:	Natalia Lapidus 20.03.2018	Lk: 21/24

6. Tsütoloogiline kiiruuring

Proovi võtmine, transport ja säilitamine:

Uuringumaterjal võtta, transportida ja säilitada vastavalt eelpool nimetatud meetoditele. Proov tuua koheselt tsütoloogia laborisse. Proovi saatelehele märkida, et on tegemist kiiruuringuga.

Teostamise aeg:

Uuringu vastus väljastatakse koevedelike puhul 15-20 min, valmis äigepreparaatide puhul 5-6 min.

7. Histoloogiline materjali võtmise nõuded ja transport

7.1. Biopsiad

Proovi võtmine:

Uuringumaterjali võtmiseks kasutatakse avatud biopsia meetodit, mille käigus pindmisest kudedest või operatsiooni käigus võetakse pisikesed koetükid.

Nõelbiopsia meetodil võetakse uuringumaterjal sügavamatest kudedest ja siseelunditest. Kasutatakse peennõela aspiratsiooni, jämenõela, stereotaksilist, ja vaakum meetodeid.

Tangbiopsia- uuritava materjali saamiseks kasutatakse endoskoopilist, bronho-, mediastino-, gastro-, kolo-, artroskoopia meetodit.

Abrasiooni meetodil võetakse uuringumaterjal õhneselunditest, peamiselt emakast.

Uuringumaterjal asetada 10% formaldehüüdiga täidetud saateanumasse. Jälgida, et fiksaatori maht oleks 10 korda suurem uuringumaterjali mahust ja, et uuritav materjal oleks saateanumas vabalt, mitte kokkusurutuna ning kaetud kogu ulatuses

AS LTKH Diagnostikakliinik		PAT P05-J05 Patoloogiaosakonna proovimaterjali kogumise käsiraamat				Vs 2
Koostanud:	Kadri Pille	Kooskõlastanud:	Natalia Lapidus	Kinnitanud: Kehtib alates:	Natalia Lapidus 20.03.2018	Lk: 22/24

formaldehüüdiga.

Proovi transport ja säilitamine:

Uuritav materjal transportida formaldehüüdiga täidetud saateanumas toatemperatuuril. Materjal säilitada toatemperatuuril. Formaldehüüdiga täidetud saateanumaid ei tohi hoida külmkapis või mõnes teises külmas ruumis! (Formaldehüüd kristalliseerub välja ega oma fikseerivaid omadusi).

Teostamise aeg:

Optimaalne aeg histoloogilise rutiinuuringu vastuse saamiseks on umbes 7 tööpäeva. Keerulisemate juhtumite puhul, mis vajavad lisa värvimismetoodikaid, võib vastuse väljastamine võtta kauem kui 7 tööpäeva.

7.2. Operatsioonimaterjal:

Uuringumaterjal eemaldatakse kirurgiliselt operatsiooni ajal. Uuringumaterjal asetada 10% formaldehüüdiga täidetud saateanumasse. Jälgida, et fiksaatori maht oleks 10 korda suurem uuringumaterjali mahust ja, et uuritav materjal oleks saateanumas vabalt, mitte kokkusurutuna ning kaetud kogu ulatuses formaldehüüdiga.

Proovi transport ja säilitamine:

Uuritav materjal transportida formaldehüüdiga täidetud saateanumas toatemperatuuril. Materjal säilitada toatemperatuuril. Formaldehüüdiga täidetud saateanumaid ei tohi hoida külmkapis või mõnes teises külmas ruumis! (Formaldehüüd kristalliseerub välja ega oma fikseerivaid omadusi).

Teostamise aeg:

Optimaalne aeg histoloogilise rutiinuuringu vastuse saamiseks on umbes 7 tööpäeva.

AS LTKH Diagnostikakliinik		PAT P05-J05 Patoloogiaosakonna proovimaterjali kogumise käsiraamat				Vs 2
Koostanud:	Kadri Pille	Kooskõlastanud:	Natalia Lapidus	Kinnitanud:	Natalia Lapidus	Lk:
				Kehtib alates:	20.03.2018	23/24

Keerulisemate juhtumite puhul, mis vajavad lisa värvimismetoodikaid, võib vastuse väljastamine võtta kauem kui 7 tööpäeva.

7.3. Histoloogiline kiiruuring

Proovi võtmine:

Uuringumaterjal võetakse operatsiooni ajal.

Proovi transport ja säilitamine:

Proov transportida laborisse toatemperatuuril tühjas steriilses saateanumas. Eelnevalt tuleb telefoni teel *Cito* uuringu saatmine kokkuleppida patoloogiaosakonna töötajatega.

Teostamise aeg:

1 preparaadi vastuse väljastamise aeg ~20-30 minutit. Vastus väljastatakse telefoni teel.

7.4 Lümfisõlme tsütoloogiline ja histoloogiline kompleksuuring lümfoproliferatiivsete haiguste kahtluste korral

Proovi võtmine:

Eemalda lümfisõlm või selle osa koos perinodaalse rasvkoega. Väldi materjali kahjustumist muljumise või elektrivoolu läbi. Eemalda võimalikult suur koetükk (väldi nekrootilist piirkonda). Eemaldatud lümfisõlm asetada koheselt füsioloogilise lahusega immutatud marlilapi vahele. Marlilapi vahele asetatud lümfisõlm asetada kaanega suletavasse anumasse. **NB! Ära vala NaCl lahust anumasse lisaks!**

AS LTKH Diagnostikakliinik		PAT P05-J05 Patoloogiaosakonna proovimaterjali kogumise käsiraamat				Vs 2
Koostanud:	Kadri Pille	Kooskõlastanud:	Natalia Lapidus	Kinnitanud: Kehtib alates:	Natalia Lapidus 20.03.2018	Lk: 24/24

Proovide transport ja säilitamine :

Proov transportida kohelset patoloogiaosakonda. Erandjuhtudel ja kokkuleppel võib säilitada uuringumaterjali 4-8 °C) 24 tundi. Transportida nõuetekohaselt märgistatud suletud saateanumas.

Teostamise aeg:

Optimaalne aeg histoloogilise uuringu vastuse saamiseks on umbes 7 tööpäeva. Keerulisemate juhtumite puhul, mis vajavad lisa värvimismetoodikaid, võib vastuse väljastamise aeg võtta kauem kui 7 tööpäeva.